Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXVIII № 17 (3428) Варшава, 30 квітня 2023 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

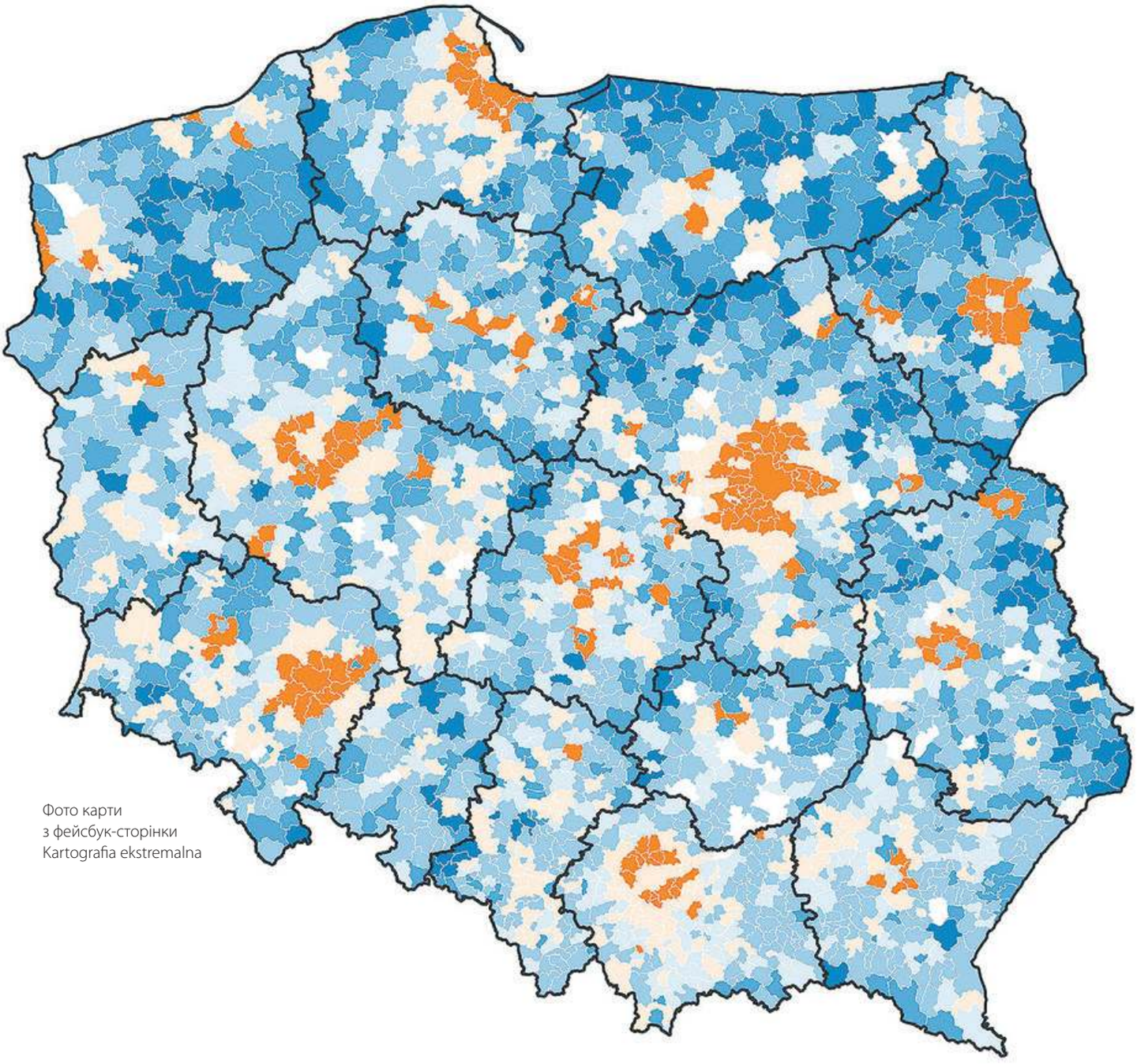

Фото карти
з фейсбук-сторінки
Kartografia ekstremalna

Української самоідентифікації в Польщі стало більше. с. 2

Зустріч з експертами Ради Європи. с. 3

Вікторія Гаць: «Музика буде завжди зо мною». с. 8

ISSN 027-8254
17
9 770027 825238

eprasa.pl 80ced1e091

ТЕМА НОМЕРА

Григорій СПОДАРИК

Української самоідентифікації в Польщі стало більше

Головне статистичне управління (ГСУ) оприлюднило попередні результати перепису населення за 2021 рік. Як показують дані, про свою українську ідентичність заявило 79,4 тис. осіб.

Нагадаємо, що зараз, як і в 2011 році, існувала можливість вибору подвійної ідентичності. Тобто можна було зазначити приналежність лише до української нації або до двох, наприклад, польської чи іншої. За цьогорічними даними, 62,9 тис. осіб вибрало українську ідентифікацію як першу й 16,5 тис. – як другу. Варто нагадати, що у 2011 році українську ідентифікацію вибрало 51 тис. осіб, а саме: як першу – 38 тис., як другу – 13 тис. У 2002 році, коли перепис давав можливість вибору лише однієї ідентифікації, українську вибрало близько 31 тис. осіб. Серед них 3749 не мали польського громадянства. Крім питання про національно-етнічну приналежність, респондентів запитали також про мову домашнього спілкування. Українську обрало 53,2 тис. осіб, а як єдину мову домашнього спілкування – 7,8 тис.

Обережність у інтерпретації результатів рекомендує співголова Спільної комісії уряду та нацменшин Григорій Купріянович. Він підкреслює, що представлені ГСУ дані вказують, здається, усі національні ідентифікації без поділу на громадянство. «Відтак це не показує української національної меншини, а всіх охоплених переписом, які в інтерпретації Статистичного управління мають українську ідентичність», – говорить Григорій Купріянович. За його словами, реальний аналіз буде можливий щойно після оприлюднення повної зібраної у переписі інформації. ГСУ заявляє, що це має відбутися у вересні цього року. Такий довгий час обробки даних дещо дивує, тому що вони, як зауважує Григорій Купріянович, збиралися онлайн з використанням електронних технологій. «Навіть якщо інколи це відбувалося за участі рахівників, то вони також записували інформацію в електронну систему, а не у паперові формуляри», – відзначає Григорій Купріянович. Запитання викликає також методологія отримання остаточних даних перепису: чи це реальні декларації, складені під час перепису, чи їхня інтерпретація ГСУ? Він підкреслює також, що зібрана під час перепису інформація важлива тому, що з кількості членів даної меншини виникають певні права і те, як буде формуватися державна політика відносно меншин. Має це вплив, наприклад, на розмір фінансової підтримки культурної діяльності даної меншинної громади.

ОУП заохочувало українців показати свою ідентифікацію в переписі 2021 року

Чи можна без «твердих доказів» прийняти, що кількість українських самоідентифікацій могла зрости? Журналіст і представник української громади Підляшшя Юрій Місюк передбачає таку можливість у зв'язку із суспільними змінами: «У Польщі зараз живе молоде покоління, яке не мало жодних проблем щодо своєї української ідентичності. Їм ніхто не дорікав, може, крім маргінальних націоналістичних середовищ, які завжди намагаються розігрувати питання трагічного польсько-українського минулого. У цих людей просто могла розвинутися національна самосвідомість, навіть в умовах браку мовних компетенцій чи тісних зв'язків з Україною». На його думку, цю ситуацію ілюструє хоча б те, що на уроки української мови на Підляшші зараз ходять діти, в яких не те що батьки, але навіть дідусі чи бабусі не володіли українською, бо її вивчення обірвалося на поколінні прадідів. І ще однією причиною могло бути те, що все більше громадян України отримує польське громадянство.

Попередні результати останнього перепису свідчать, що найчастіше, крім лише польської ідентифікації, люди вибирали сілезьку (585,7 тис.) та кашубську (176,9 тис.). Третю за чисельністю групу становлять люди, які декларують приналежність до німецької меншини – 132,5 тис. Четверте місце належить українцям, а наступними є такі громади: білоруська (54,3 тис.), англійська (48,7 тис.) та американська (25,1 тис.). Кількість представників перевищує 10 тис. у випадку ще шести національностей: італійців (17,7 тис.), євреїв (15,7 тис.), росіян (14,8 тис.), французів (13 тис.), лемків (12,7 тис.) і ромів (11,8 тис.). У 1,24% інформація щодо національності відсутня. Попередні дані показують також, що польську національну ідентифікацію вибрало загалом 37 149 500 осіб, що становить 97,7% від загальної кількості населення Польщі. Ідентифікацію, відмінну від польської, назвало 1 339 600 осіб, тобто 3,5%.

Перепис відбувався в період з 1 квітня по 30 вересня 2021 року, а участь у ньому була обов'язкова. Він охоплював фізичних осіб, які постійно або тимчасово проживають у квартирах, будинках та інших житлових приміщеннях, й осіб без місця проживання. Не збирали інформацію від керівників та іноземних співробітників дипломатичних представництв і консульських установ та членів їхніх сімей. ●

eprasa.pl 80ced1e091

Григорій СПОДАРИК
Фото з архіву Любомири Тхір

Зустріч з експертами Ради Європи

Нещодавно в Польщі перебувала делегація Комітету експертів Ради Європи Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Вони зустрілися з представниками меншинних громад, зокрема української.

Візит експертів мав на меті перевірити, як польський уряд виконує положення Хартії. Крім зустрічей з меншинами, відбувалися зустрічі з державною стороною та було проведено аналіз інформації, занесеної до офіційних державних звітів. Пізніше комітет представить свою оцінку в Раді Європи, й саме тоді можуть бути прийняті певні рішення.

Українську сторону на зустрічі представляли голова Об'єднання українців у Польщі Мирослав Скірка, директорка української школи в Бартошицях і методистка з української мови Любомира Тхір та представник Союзу українців Підляшшя, журналіст Юрій Місіюк.

Мирослав Скірка нагадує, що цей звіт польський уряд складає кожні два роки та зазначає: «Ми розповіли експертам про актуальну ситуацію щодо української громади, а особливо про політику польської держави стосовно збереження української мови». Він зауважив також, що експерти цікавилися ставленням суспільства до українців і української мови у зв'язку з війною і тим, як змінилися відносини. «Ми відзначали, що українська мова сьогодні з'являється скрізь у польському публічному просторі, але система польської освіти майже не пристосувалася до допомоги українським дітям щодо збереження рідної мови», – зазначив Мирослав Скірка. Водночас він зауважив, що, хоча це й важлива проблема, вона прямо не стосується української нацменшини, а біженців.

Було обговорено також питання українських шкіл та кількості учнів. Українська сторона наголосила, що кошти, виділені на фінансування цих закладів, часом використовують не за призначенням. «Згідно з положенням їх виділяють на меншинну освіту, а фактично самоврядні органи, які отримують ці кошти, використовують їх на погашення своїх потреб. У звітах, на жаль, позначено, що кошти повністю було використано на потреби нацменшин», – уточнює Мирослав Скірка. За його словами, поки цей механізм не зміниться, важко говорити про реальну підтримку держави щодо збереження меншинних мов. Тим часом голова ОУП погоджується, що такі зустрічі, хоча й мають сигнальний характер, не можуть принести реальних змін. Більшість проблем, про які цього разу говорили представники української громади, поставали й під час минулих візитів європейських експертів. «На жаль, бачимо, що наші зауваження не перетворюються на реальні зміни, факти й конкретні дії», – уточнює Мирослав Скірка. На його думку, проблемою є те, що польська сторона в більшості випадків не готова до діалогу, тримається обраної для себе інтерпретації законів і закривається від будь-яких аргументів. «Ми відчуваємо, що немає політичної волі до розв'язання проблем», – підсумовує голова Об'єднання.

Про проблеми з фінансуванням української освіти говорила й Любомира Тхір. Вона звернула увагу на тривалу відсутність підручників і представила постулати Конгресу української освіти, який відбувся в жовтні 2022 року. Любомира Тхір відзначала, що українські школи й пункти навчання української мови мають величезне значення для збереження мови серед наступних молодих поколінь. До того ж важливими є не лише шкільні предмети – українська мова, історія чи географія. Неоціненну роль у приверненні уваги до української мови відіграють також додаткові мистецькі заняття. Учителі української мови часто організовують їх на волонтерських засадах. Самоврядування рідко виділяє на них додаткові години й фінанси, хоча освітнє законодавство це дозволяє. Отже, багато залежить просто від доброї волі та розуміння місцевою владою ситуації національних меншин. Якщо немає розуміння, то вчителю важко розраховувати на допомогу в закупівлі дидактичних матеріалів. У багатьох випадках вчителі купують книги, підручники, карти тощо самостійно або шукають спонсорів. Ще одна проблема полягає в тому, що самоврядування з огляду на відсутність коштів не хоче створювати садочків, в яких представники меншин, часто вперше, мали б контакт з рідною мовою. «У цій сфері не можна говорити про багато здобутків, а радше про рішучість окремих українських громад, які, долаючи адміністративні перешкоди, організовують навчання мовою меншини для наймолодших представників українства», – зазначила Любомира Тхір.

Тим часом Юрій Місіюк зауважив, що основною освітньою проблемою на Підляшші є недостатнє бажання батьків віддавати дітей на заняття з української мови. Попри це пункт навчання української мови в Білостоці, який зараз нараховує близько 40 учнів, протягом років функціонує досить успішно. Позитивною є також ситуація в садочку «Лісова поляна» в Більську-Підляському, де 90% дітей вивчає українську мову. Він зауважив також, що особливістю регіону є те, що в селах використовують місцеві говірки. «Щодо ЗМІ, я, як автор українських передач, не бачу проблем із втручанням чи якимись формами цензури», – зауважив Юрій Місіюк. Водночас на зустрічі з експертами він повідомив про зникнення української передачі на хвилях приватного православного радіо «Ортодоксія». Проблемою була відсутність коштів на трансляцію. Юрій Місіюк наголошує, що такий документ, як Хартія, потрібний, оскільки також бере під захист мови тих спільнот, які становлять 1 чи 2 відсотки від загального населення держави. ●

eprasa.pl 80ced1e091

Вистава театру «Навпаки»в Ґданську

14 травня о 17:00 у Ґданську відбудеться вистава «Світ за очі» українського театру «Навпаки».

Музичний спектакль режисерки Оксани Терефенко – це сукупність виконаних акторами пісень, які об'єднано в одне ціле. У ньому показано історії персонажів у різних життєвих обставинах. Головна тема – емоції, спричинені проблемами, з якими стикаються люди незалежно від епохи, в якій живуть. Тому в діях героїв глядач може впізнати свою поведінку, про яку навіть не здогадувався.

«Декорації не випадково нагадують нам ситуацію в Україні. Вони допомагають зрозуміти, що за нашу свободу боролися не якісь вигадані казкові герої, а такі, як ми з вами, люди, з плоті й крові, які так само переживають злети й падіння, радість і нещастя. З кожним наступним твором постановка відкривається з іншої перспективи. Перша й остання пісня пов'язують увесь спектакль в одне ціле», – запрошують на виставу учасники театру.

Нагадаємо, що саме ця вистава в березні цього року була представлена на сцені в Брюсселі в Європейському економічно-соціальному комітеті. Тоді автори презентували твори українського народного поета Тараса Шевченка.

Музичну виставу «Світ за очі» у Ґданську зіграють українською мовою з польськими субтитрами.

Подія відбудеться за адресою: Dom Harcerza, ul. Za Murami 2/10.

«Кривода» у Кракові

6 травня в Кракові відбудеться концерт гурту «Кривода». Як повідомляють музиканти, це буде перший за багато років концерт перемиської формації та перший після виходу дебютного альбому «Кривода» в лютому цього року.

Гурт, що виконує фолкметал, заснували в жовтні 2011 року учні перемиської «шашкевичівки». Сьогодні це єдиний український гурт у Польщі, який грає в стилі метал. Важке дефметалеве звучання гітар хлопці поєднують зі звуком сопілки й бандури. Гурт найчастіше виконує власні композиції, хоча в репертуарі почуємо теж обробки українських народних пісень. Їхні пісні можна послухати на демодиску «Круки» та в дебютному альбомі «Kryvoda».

Концерт у Кракові відбудеться за адресою: Rust'n'Roll Music Pub (ul. Stefana Batorego 1). Початок концерту о 20:00.

Українці у Варшаві спільно святкували Великдень

Цього року зустріч за спільним великоднім столом, яку організував Український дім у Варшаві (Фонд «Наш вибір»), зібрала понад 1500 осіб. Серед них були біженці з України, українці з Польщі та польські гості – друзі, родичі, партнери й просто ті, хто цікавиться українською культурою. Про це пише портал «Наш вибір».

Свято традиційно розпочалося з привітань від організаторів і партнерів великоднього сніданку. Від імені Українського дому присутніх привітали Іванна Килюшик, координаторка відділу подій Українського дому у Варшаві, та Мирослава Керик, голова правління фонду «Наш вибір».

«Ми всі знаємо, що Великдень – це свято надії. Це день, коли після великих страждань і мук приходить воскресіння, приходить нове життя. Так само для України, яка зараз платить страшну ціну за свою свободу й незалежність, завдяки ЗСУ, завдяки нашій підтримці, прийде перемога та мир, – говорила Мирослава Керик, завершуючи свій виступ цитатою Кобзаря. – І на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люди на землі».

Від імені Нового театру, який надав приміщення для проведення заходу, гостей вітав його віцедиректор Пйотр Ґрущинський: «Дуже радий бачити, що вас так багато, що ви здорові й у гарному настрої. Бажаю вам насамперед перемоги, якнайшвидшої можливості повернутись додому. А навіть коли ви повернетесь додому, дуже хочу, щоб ми з вами лишились друзями».

Великодній сніданок відбувся під патронатом Посольства України в Польщі. Радник Посольства Віталій Білий привітав гостей, цитуючи великоднє звернення президента України Володимира Зеленського: «Рік тому всі ми молились, щоб Україна вистояла. Сьогодні – щоб Україна перемогла». Також дипломат зачитав послання від посла України в Польщі Василя Зварича до української громади: «Нехай у многоголоссі великодні дзвони дарують благословення Всевишнього, додадуть наснаги вигнати агресора з України, душевних сил підтримувати ближнього, коли серце розривається від болю втрат та випробувань війною. Сьогодні, коли всі наші думки та чини спрямовані на наближення перемоги над агресором, це величне свято утверджує нас у вірі торжества життя над смертю та перемоги світла над темрявою».

Від імені міста Варшава присутніх привітала заступниця мера Альдона Махновська-Ґура. До гостей також звернулися капелан Англіканської церкви Девід Браун та отець Сергій Сіренко, капелан Православної церкви України у Варшаві.

Під час зустрічі аніматорки з Клубу українських жінок Українського дому підготували для найменших відвідувачів розваги та ігри. Для гостей заспівали вокальний колектив «Море», музичний гурт «Monysto», а також діти з української школи мистецтв у Варшаві.

Фото з фейсбук-сторінки Українського дому

Українську активістку номінували на польську нагороду

Щоденне видання «Ґазета Виборча» (варшавське представництво) щороку присуджує нагороду «Stołek» та «Noga od Stołka» варшавським героям та антигероям. Цього року

eprasa.pl 80ced1e091

номінацію на «Stołek» отримала українська активістка Наталка Панченко.

«Мене було номіновано за організацію акцій, збори гуманітарної допомоги та мотивацію жителів Варшави підтримувати Україну. Дякую журналістам газети та журі за номінацію й присвячую її всім, хто робить усе це разом зі мною», – зазначила українка на своїй фейсбук-сторінці.

Наталя Панченко є лідеркою «Євромайдан-Варшава», що виступає організатором або співорганізатором протестів і маршів у столиці. У березні минулого року активісти організації їздили на польсько-білоруський кордон, вимагаючи від Євросоюзу зупинити російські та білоруські фури, що возять товари до росії.

Блокаду ініціювала саме Наталя Панченко. Торік українка ввійшла до списку жінок, що змінюють світ, за версією ELLE Polska.

Великодні привітання від президента Польщі

Як і в попередні роки, президент Польщі Анджей Дуда разом із дружиною Аґатою Корнгаузер-Дудою привітали духовенство та мирян православної, греко-католицької та інших східнохристиянських церков у Польщі з Великодніми святами.

«Пані та панове! Великодні свята зміцнюють серця, наповнюють вірою, несуть мир. Нехай пасхальна звістка про воскресіння – про перемогу добра над злом – буде джерелом духовної сили для всіх нас і нехай об'єднає нас у спільноту солідарності». Так президентська пара розпочала своє відеопривітання, яке розміщено на офіційному сайті президента Польщі 16 квітня.

Глава польської держави зазначив, що східна традиція є частиною польської релігійності, історії та культури.

«Наша країна протягом століть була місцем зустрічі Заходу та Сходу. Також сьогодні громадяни Республіки Польща різних конфесій і традицій живуть у злагоді, мирі та взаємоповазі», – сказав Анджей Дуда.

У своєму святковому відеозверненні подружжя згадало про Україну й подякувало за спільне святкування та підтримку.

«З великим співчуттям ми дивимося на трагедію України, яка захищається від жорстокої агресії росії. Це вже другий Великдень, який ми святкуємо разом, солідарно, спільно з біженцями від війни в Україні – жертвами російської агресії. Усе наше суспільство, зокрема церкви та релігійні громади нашої батьківщини, віддано підтримують братів і сестер з України в потребі. Щиро дякуємо за ваші відкриті серця, за всі жести солідарності. Вони є чудовим свідченням щедрості та християнської любові до ближнього», – зазначили Анджей Дуда та Аґата Корнгаузер-Дуда.

Президентське подружжя побажало всім, хто святкує, радісного, мирного та приємного Великодня в колі сім'ї, рідних та друзів. А також – надії, оптимізму, весняного настрою, міцного здоров'я та усіляких успіхів.

У Варшаві відкрито виставку, присвячену Маріуполю

12 квітня у польському Сеймі відкрито художню виставку «Маріуполь. Нескорений». Організовано її за ініціативи Посольства України у Польщі та за підтримки віцемаршалка Сейму Малґожати Ґосєвської. Про подію на своїй фейсбук-сторінці повідомив Василь Зварич, посол України в Польщі.

«Мав честь виступити на офіційному відкритті цієї виставки, оглянути яку прийшли депутати Сейму, польські урядовці, українська громада, а також велика кількість іноземних послів та дипломатів посольств з різних країн і континентів», – зазначив Василь Зварич.

Він також нагадав про злочини російського агресора в Україні та закликав зробити все можливе та неможливе, щоб притягнути окупанта до відповідальності та не допустити безкарності. Посол подякував Польщі, зокрема за підтримку у створенні Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії росії.

На відкритті виставки також був присутній український художник, куратор виставки «Маріуполь. Нескорений», член Національної спілки художників України Валерій Юричківський.

Фото з фейсбук-сторінки посла України

Польські депутати проголосували за продовження легального перебування українських біженців у Польщі

12 квітня польський Сейм ухвалив зміни до спецзакону про допомогу громадянам України у зв'язку з війною.

«Якщо громадянин України легально потрапив на територію Республіки Польща в період з 24 лютого 2022 року й декларує бажання залишитися на території Республіки Польща, його перебування на цій території вважатиметься легальним до 4 березня 2024 року», – ідеться в тексті поправки, ухваленої депутатами. Нові зміни стосуватимуться дітей, які народилися в Польщі після 24 лютого 2022 року, та громадян України, які мають карту поляка.

Нагадаємо, що, за попередніми змінами до спецзакону, українські біженці могли легально перебувати в Польщі до 24 серпня 2023 року.

Також зміни відбулися щодо тих, хто ходить у Польщі до дитячого садка або школи, дистанційно навчається в українському навчальному закладі або у 2022/23 навчальному році розпочав навчання в поліцеальній школі або школі для дорослих. Ці особи зможуть легально перебувати на території Польщі до 31 серпня 2024 року.

Біженці, які складатимуть у Польщі випускні іспити, що тут називаються «матура», зможуть перебувати легально в країні до 30 вересня 2024 року.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl 80ced1e091

Петро АНДРУСЕЧКО, Київ

Україна не повинна стати заручницею одного контрнаступу

У неділю, 23 квітня, Американський інститут вивчення війни (ISW) повідомив, що українські сили зайняли позиції на лівому березі Дніпра у Херсонській області. Подібна інформація дещо раніше з'явилась у російських соцмережах. російські коментатори повідомляли, що територія на північ від Олешок захоплена, а розташовані там українські війська регулярно отримують постачання через Дніпро.

Представники української армії цю інформацію не підтверджують і не спростовують.

«Я хочу, щоб всі зрозуміли, що дуже складна робота триває... Тому умови військової операції вимагають інформаційної тиші до тих пір, коли це буде безпечно для наших військових. Тому тут треба набратися терпіння», – заявила у неділю речниця Сил оборони Півдня Наталя Гуменюк.

ЗСУ атакуватиме, коли будуть сприятливі умови

Тема українського контрнаступу вже кілька місяців розпалює уяву українських і західних оглядачів. Минулого року українська армія показала, що може вести успішні операції, спершу вигнавши російські війська з півночі країни та околиць Миколаєва, а потім звільнивши значну частину Харківської області та правобережжя Херсона. Відтоді очікування українців і західних спостерігачів зростали, що підігрівалося заявами представників української влади та армії.

Зимовий наступ росіян не приніс особливих результатів і російська армія досі веде запеклі кровопролитні бої за Бахмут, Авдіївку, Мар'їнку, Вугледар та околиці Кремінної. Очікувалося, що після нього українська армія розпочне весняний контрнаступ. Однак лише український Генштаб може точно сказати коли і де він відбудеться. До того ж цьогорічні українські ініціативи аж ніяк не нагадуватимуть того, що відбувалось минулого року. У всякому разі, визволення Харківської та Херсонської областей відрізнялось та проходило за різними сценаріями.

Для здійснення наступальних дій необхідні мінімум три елементи. По-перше, відповідні погодні умови. У багатьох місцях земля все ще занадто волога для важкої техніки. По-друге, сформовані та підготовлені нові підрозділи. І по-третє, важке озброєння. Слід також розуміти, що російська сторона тривалий час будувала укріплення, побоюючись атак ЗСУ. Тому потенційні українські операції зі звільнення більшої кількості територій потребуватимуть багато зброї та боєприпасів від західних партнерів.

Еволюція постачання зброї

21 квітня відбулося 11-те засідання так званої групи Рамштайн, яка з 26 квітня 2022 року обговорює поставки зброї в Україну. За рік Україна отримала військову допомогу від західних партнерів на суму близько 65 мільярдів доларів. Сполучені Штати є найбільшим донором і наразі пожертвували майже 30 мільярдів доларів. Євросоюз схвалив допомогу у розмірі 3,5 млрд. євро. У 2022 році Німеччина передала озброєнь і обладнання на 2 млрд євро, на 2023 рік вона виділила на 2,3 млрд євро, а в наступні роки має виділити 12 млрд євро. Норвегія схвалила програму поставок озброєнь на наступні п'ять років на 7,3 мільярда доларів. Чехія передала зброї на 2,3 млрд євро, Польща – на 2,2 млрд доларів.

Сьогодні вже можна побачити німецькі танки Leopard та американські бронетранспортери Bradley в українських кольорах. Patriot та сучасні німецькі системи Iris-T захищають українське небо. Але довелося докласти чимало зусиль, щоб переконати партнерів передати різні види важкого озброєння.

З початком війни на Донбасі у 2014 році військова допомога Заходу обмежувалася нелетальною зброєю та обмеженим навчанням українських солдатів. Під час президентства Дональда Трампа США поставили певну кількість протитанкових пускових установок Javelin. Якісний стрибок відбувся завдяки підписаному контракту з турецьким виробником бойових безпілотників Bayraktar, які дуже допомогли на першому етапі російського штурму. Україна підписала також з Туреччиною контракт на будівництво корветів для ВМС України.

«Я добре пам'ятаю, що ми просили перед війною: зенітні комплекси, бронетехніку, артилерію. А нам казали: Стінгери, Джавеліни та жилети. Частково тому, що ніхто не вірив, що ми протримаємося більше двох тижнів. Вони давали нам зброю для партизанської боротьби», згадував в інтерв'ю для «Gazety Wyborczej» Сергій Рахманін, депутат і член парламентського комітету з національної безпеки, оборони та розвідки.

На початку 2022 року у Києві все частіше сідали американські та британські вантажні літаки, але важке озброєння не доставлялося. Крім того, не всі країни Заходу були готові постачати навіть таку зброю. Наприклад, Німеччина наприкінці 2021 року запропонувала велику кількість шоломів.

Польща та країни Балтії набагато краще розуміли потреби України. Перед війною Литва передала партію Стінгерів. Слідом за литовцями Польща передала зенітні установки польського виробництва Pioruny, які виявилися дуже ефективними. Саме ними було збито кілька російських вертольотів над Київським морем на початку вторгнення.

Ситуація докорінно змінилася після того, як українській армії вдалося вибити росіян з Київщини та північної частини України. На Заході повірили, що Україна й українці здатні не лише успішно захиститися від переважаючих сил російської армії, а й повернути собі окуповані території.

Президент Володимир Зеленський, міністр оборони України та інші переконували партнерів, що постачання пострадянської зброї та боєприпасів із запасів тих дер-

eprasa.pl 80ced1e091

жав, які володіють цими зразками, не змінить ситуацію. Вже у березні минулого року міністр Олексій Резніков, прогнозуючи брак боєприпасів для радянських 122-мм і 152-мм гармат, переконав міністра оборони Великої Британії Бена Уоллеса і міністра оборони США Ллойда Остіна у тому, що філософія допомоги ЗСУ повинна бути змінена і українським солдатам необхідно розпочати навчання по використанню артилерії НАТО. Подібною була ситуація з реактивними артилерійськими системами, ракетні запаси яких за межами росії також були обмежені.

«Я говорив, дайте пускові установки HIMARS і РСЗВ. І чув, що це неможливо. Я сказав, що це станеться. У травні 2022 року надійшли перші гаубиці M777 і це відкрило вікно можливостей для інших систем калібру 155 мм, а влітку ми отримали HIMARS і РСЗВ», – згадував міністр оборони Олексій Резніков у березневому інтерв'ю для «Gazety Wyborczej».

Перекидання реактивної артилерії дозволило знищити російське матеріально-технічне забезпечення на Херсонщині і в результаті ЗСУ вдалося повернути собі правобережну частину регіону.

Наступним важливим табу, яке вдалось переламати на початку цього року, були сучасні західні танки. Разом із західними бойовими машинами піхоти вони мають становити «панцерний кулак» майбутнього контрнаступу.

Табу, яке потрібно порушувати

Однак є дві проблеми, які українці поки що не можуть змінити. Це ракети великої дальності. Київ вже давно вимагає передачі ракет ATACMS. Можливості їхнього застосування з'явилися з отриманням систем залпового вогню HIMARS і РСЗВ. Це універсальні платформи для запуску різних типів керованих ракет. Наразі Україна отримує лише ракети меншого калібру з дальністю 70 км. ATACMS здатні вражати цілі на відстані до 300 км, що дозволило би українській армії атакувати віддалені логістичні центри, аеропорти чи Кримський міст. Однак, за даними американських ЗМІ, Вашингтон побоюється, що Київ використає їх для нападів на територію росії, що призведе до подальшої ескалації конфлікту.

Частково змінити ситуацію можуть обіцяні у лютому поставки малогабаритних високоточних боєприпасів GLSDB, які матимуть радіус дії до 150 км. Але, за прогнозами, їхнє виробництво для України може зайняти 9 місяців.

Друге табу, яке намагаються скасувати українці, – постачання сучасних західних літаків. Чому Україна постійно піднімає тему літаків?

«Нас цікавить авіаплатформа, що стане елементом ППО. Це пріоритет №1. ППО – це захист нашого неба, нашого населення, критичної інфраструктури. росіяни намагалися занурити нас взимку в морок і холод, позбавити води. Чистий тероризм», – вказує міністр оборони України.

Сучасні західні літаки можуть збивати крилаті ракети та безпілотники, не кажучи вже про боротьбу з іншими літаками. Нещодавно Словаччина та Польща передали пострадянські МіГ-29. Але це не вирішує проблеми. Вони можуть виявляти противника на невеликих, як для сучасного поля бою, дистанціях близько 60 км і атакувати ціль на відстані 30 кілометрів. Для порівняння, російський Су-35 «бачить» на відстані понад 200 км і може вражати з відстані понад 100 км. Тому росія домінує у повітрі, маючи можливість атакувати, перебуваючи поза зоною дії української зброї. І тому, як кажуть у Києві, потрібна сучасна універсальна авіаплатформа. Багато хто вказує на F-16, але це також може бути інша модель, за умови, що параметри виявлення та атаки будуть хоча б дорівнювати сучасним російським літакам.

«Тоді ми зможемо закрити небо, плюс ми зможемо використовувати ці літаки, щоб знищити їхнє панування в повітрі», – сказав Резніков у березні.

Але на останньому Рамштайні Україні не вдалося переконати партнерів поставити західні сучасні літаки.

«На жаль, поки ця „червона лінія" так і не була перетнута в „Рамштайні". Щоб ці наступальні дії принесли успіх, ми потребуємо наступальної зброї, в першу чергу йдеться про далекобійні ракети та винищувачі. F-16 – оптимальний варіант, але є й інші», – прокоментував результати зустрічі заступник міністра закордонних справ України Андрій Мельник.

Проте серед партнерів є згода щодо необхідності подальшого посилення української протиповітряної оборони подальшими системами.

Війна триватиме, потреби ЗСУ не зменшаться

І міністр Резніков, і голова військової розвідки Кирило Буданов зберігають оптимізм щодо перебігу бойових дій цього року. Вони вірять, що може відбутись перелом.

Але учасники бойових дій і спостерігачі застерігають українців не плекати ілюзій, що цьогорічний контрнаступ завершить війну. Це далеко не так, і війна триватиме щонайменше доти, доки не будуть звільнені окуповані території. Таким чином, подальша допомога Заходу не повинна залежати, як писали деякі західні ЗМІ, від результатів цьогорічного українського контрнаступу.

Міністр Резніков також залишається оптимістичним щодо зламання табу на поставки західних літаків. Він вважає, що українські пілоти здатні їх швидко освоїти, «тому літаки теж будуть, хоча хочеться швидше».

У всякому разі, війна означає кінець радянської зброї в українській армії. Вже триває переобладнання. Щоправда, швидкі потреби означають, що українська армія, за словами Резнікова, має такий собі «зоопарк» зброї. Після війни знадобиться систематизація, росія не зникне, а потреба України в сучасній західній зброї буде величезною. Вже зараз Україна не тільки отримує зброю як допомогу, а й купує її. Під час нещодавнього візиту Зеленського до Варшави було оголошено про закупівлю 150 польських бронетранспортерів Rosomak. Раніше Україна вже купила польські гаубиці Krab.

Німецький оборонний концерн RheinmetallAG розглядає можливість побудови в Україні заводу з виробництва сучасних танків. Турецький виробник безпілотників Bayraktar, незважаючи на війну, також не полишав планів будувати свій завод в Україні. Але, як зазначають українські експерти, потрібно більше спільних партнерських програм озброєнь з використанням українського потенціалу. ●

eprasa.pl 80ced1e091

ІНТЕРВ'Ю

Людмила ЛАБОВИЧ
(Розмова записана з елементами говірки)
Фото авторки статті

Вікторія Гаць: «Музика буде завжди зо мною»

7 травня у Більському будинку культури відбудеться XIX Конкурс української пісні «З Підляської криниці». За майже 20 років він став місцем для виявлення справжніх музичних талантів. Саме на цьому конкурсі з українським репертуаром дебютувала Вікторія Гаць з Більська-Підляського, вокалістка Студії пісні «Fart». Окрім того, що це талановита співачка, вона ще є членкинею редакції українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», журналісткою Радіо Orthodoxia та головою Братства православної молоді при парафії св. Архангела Михаїла в Більську. Зараз Вікторія Гаць у випускному, матуральному класі. У цьому році вона стала стипендіаткою нагороди маршалка Підляського воєводства для талановитих учнів.

– Ти часто виступаєш на українських заходах. Якими були твої початки, пов'язані зі співом?

– Початки були давно, 12 років тому. Все почалося в дитячому садку. Там пані Йоанна Пєтручук зачала мене рихтувати до колядкового конкурсу. Вона побачила, що я співаю і запросила мене до себе в хор у Студії писання ікон у Більську-Підляському. І я од цього моменту почала співати. То вже буде 12 років. Пізніше я почала ходити до Більського будинку культури до пана Войтка Вєчорка і там співала до 2019 року. На жаль, так скінчилося, що пан Войтек умер, і наш гурт перейняла пані Юстина Пожезінська. І вона подумала, що візьме мене до себе у «Fart». Раніше я пробувала, але не вдавалося туди попасти, но але як була оказія, то я вельми утішилася, що пані Юстина запропонувала мені співати. З 2019 року я співаю у Студії пісні «Fart» у Більському будинку культури.

– Студія пісні «Fart» виконує переважно польські пісні, але ти виступаєш також на українських концертах з українським репертуаром. Чи ти раніше співала в ансамблі «Ранок»? Чи вчилася української мови в школі?

– Ні, я не училася ніколи української мови в школі і не співала в «Ранку». З українською мовою в піснях моя пригода почалася в 2017 році, коли я почула про Конкурс української пісні «З Підляської криниці». Моя мама десь побачила інформацію про той конкурс і сказала, що можна попробувати. Я на початку трошки боялася, бо не училася української літературної мови і думала, як то буде, чи добре заспіваю, чи научуся акцентів. Оказалося, що українська мова не така трудна. Я попробувала і од того моменту я щороку виступаю, беру участь у конкурсі.

– Говориш, що ти не вчилася української мови, але розмовляєш нею, знаєш говірку, яка є в нас на селах, а треба сказати, що у твоєму поколінні то вже рідке. Де ти навчилася нашої мови?

– Я колись, як була мала, то цілий час жила у своєї бабусі, і там вона говорила «по-свойому», і так я научилася говорити.

– А в якому селі?

– В Ступніках коло Козлік.

– Коли йдеться про співання, то з чим виступаєш на українських імпрезах? Які пісні вибираєш?

– Тяжко вибрати пісню. На початку дивлюся, яка може бути публіка, які люди можуть прийти. Коли я думаю, що будуть старіші, але й молодші також, то вибираю такі більш веселі пісні. Коли то конкурс, вибираю такі, в які я можу добре вчутися і показати свої емоції. На концертах треба показати щось, щоб людей розвеселити, а на конкурсах треба показати те, що умію, показати свої емоції і те, як одчуваю пісню.

– Що вважаєш своїм найбільшим успіхом, коли йдеться про виконання пісень?

– У минулому році я зайняла друге місце на конкурсі «З Підляської криниці», також побувала в Ґдині на «Gdynia Open» і там з гуртом «Fart» ми зайняли третє місце. Може, то буде такий головний успіх у минулому році, бо там було таке важне журі, бо була Кася Цереквіцька, Єжи Петерсбурський і Лукаш Заґробельний. Думаю, що то був цікавий досвід заспівати перед ними.

– Ви співали по-польськи чи по-українськи?

– Ми співали по-польськи.

eprasa.pl 80ced1e091

Гурт «Золото» на Конкурсі української пісні «З Підляської криниці», перша зліва – Вікторія Гаць

– У Студії пісні «Fart» ви маєте теж такий ансамбль «Золото», з яким виступаєте з українським репертуаром.

– «Золото» – то такий гурт, який складається з учасників Студії пісні «Fart». Хто може, той співає. Часом нас є п'ять, часом шість, часом вісім. То направду є по-різному. Ми співаємо українською мовою і ми співаємо естрадну музику. Також беремо участь у Конкурсі української пісні «З Підляської криниці». Співаємо на фестивалі «Підляська осінь», «На Івана, на Купала», також на інших концертах.

– Це виняткова ситуація, що ти ніколи не вчилася в школі української літературної мови, але співаєш тою мовою, а крім того є наймолодшим членом редакції українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою». Як це сталося, що ти почала співпрацювати з українським двомісячником?

– То почалося також од конкурсу «З Підляської криниці», бо там я познайомилася з головним редактором Юрієм Гаврилюком. Якось так почалося од того, що пан Юрій вислав мені мої фотографії з конкурсу. Я тоді писала до білоруської газети «Ніва». Пан Юрій сказав, що він також починав з «Ніви» і що може то бути добра оказія, щоб почати писати до українського часопису. Я так подумала, що при нагоді научуся трошки української літературної мови. І так усе почалося.

– Про що пишеш? Що тебе цікавить?

– По-різному. То залежить од того, що коло мене діється. Пишу про Братство православної молоді, також про редакцію Радіо Orthodoxia у Більську-Підляському.

– Пишеш на ці теми, бо ж ти журналістка православного радіо, є також головою Братства православної молоді у Більську-Підляському. Коли ти почала включатися в ті структури?

– Моя історія з Братством православної молоді почалася шість років тому од пілігримки на Святу Гору Грабарку. Там мені сказали, що є щось таке, як братство і щоб я приходила на зустрічі. Мені було тоді 12 років і я подумала, що то може бути цікава пригода. В минулому році я стала головою братства і також три роки тому наш батюшка, який веде братство, отець Ярослав Цєлушецький, сказав, що будемо починати свою пригоду з Радіо Orthodoxia. Ми трохи боялися, як то буде виглядати, бо не мали ні диктофону, ні приміщення. На початку записували позиченим диктофоном, але з часом ми купили свій диктофон і все інше, що було потрібне. Також отримали приміщення. Мусили ми переробити його на студію, пристосувати до того, щоб записувати звук. То було багато роботи, бо на канікулах ми помагали батюшці, але 6 листопада 2022 року було офіційне відкриття нашої студії. Тепер там працюємо.

– Займаєшся багатьма справами і це неймовірне, бо ти ще учениця середньої школи. Які в тебе плани після закінчення школи?

– Наразі я в матуральній класі, матура попереду, а потім я хочу піти до Білостока на педагогічні студії.

– Не в бік музики?

– Думаю, що музика буде завжди зо мною, але я також люблю роботу з дітьми. Я вже трохи працювала з дітьми як аніматорка. Я знаю, що то не те саме, але я люблю дітей і я од малого хотіла стати учителькою. Також я можу поєднати музику з цією роботою. ●

eprasa.pl 80ced1e091

РОЗМОВА

Аліна КУВАЛДІНА
Фото надано героєм статті

Олекса Манн: «Після війни буде розквіт абстрактного мистецтва»

Олекса Манн – український художник, есеїст, арт-куратор та ілюстратор. Після повномасштабного російського вторгнення митець почав працювати над п'ятим розділом свого невербального графічного роману «Codex» під назвою «Війна і антивійна», відображаючи таким чином власну рефлексію української дійсності. Ця частина вийде окремою книгою в Німеччині, а повністю роман вже готується до друку в Україні. Про те, як війна змінює українське мистецтво та суспільство, в чому цінність митця під час трагічних подій та про власний досвід депресії – читайте у нашій розмові з художником.

– У кожній вашій роботі про війну можна помітити певний сюжет. Як ви підбираєте ці сюжети?

– Сюжет є, але він, можна сказати, часто метафоричний. Бо там і конкретні події з нашої дійсності, і алегорії того, що відбувається. Я намагаюся більше працювати саме з такими поняттями, як метафора та алегорія, аніж з документалістикою. Мої роботи – не документальна хроніка, а швидше хроніка моїх переживань на цю тему, власних алюзій. Хоча для п'ятого розділу «Codex» я навіть зробив виняток, фіксуючи для себе переживання нашої нової реальності.

Всі ми знаходимось в такому потужному інформаційному просторі, який просто може привести до вихолощення, якщо ти не будеш працювати з метафорою. Можна швидко скотитися в якусь пропаганду, а не мистецтво. Аби ж створити мистецтво, потрібно пройти по цій грані між пропагандою і документалістикою, ніби по лезу бритви. Багато хто скотився в пропаганду, або карикатурність, або ж якісь прості, лобові рішення. Я намагаюся себе дуже стримувати і усвідомлено торкатися таких речей, аби це було повністю моє, мій світогляд і мій всесвіт, який я розпрацьовую.

Те, над чим я працюю, – мій власний епос, там є свої графічні ходи і своя структура. Я його назвав «Codex», оскільки це мій звід правил. Цей епос взагалі зроблений за математичною формулою, там є певна власна ритміка та композиційна динаміка, все має бути підпорядковане основному глобальному задуму. І ось ці елементи, сюжети, вони через це і працюють, бо ніколи не вирішені «в лоб».

Але насправді це все далеко не абсолют. Потрібно ще переосмислити, що ти зробив зараз. Можливо через рік, через два, через десять років мені це здасться зовсім не цікавим – для мене, як для художника. Просто зараз я розмірковую на цю тему таким чином.

– Як, на вашу думку, війна змінить українське мистецтво?

– Війна дає усвідомлення того, що справжнє, а що – ні. Коли постійно перебуваєш у такій стресовій ситуації, дуже сильно починаєш це відрізняти. І мені здається, що деякі речі, які були «висмоктані з пальця» в нашому мистецтві, відійдуть на задній план. На них просто не будуть звертати увагу ні професіонали, ні публіка. Можливо, це буде якийсь новий виток в українській культурі.

Зараз все дуже жваво, ніби оголений нерв. Це можна спостерігати і по різних дискусіях, які ведуться. Людина робить неправильний крок, на чомусь хайпує – це одразу видно, що це не справжня річ. І я думаю, що будуть дуже цінуватися чесні висловлювання. В яких люди пережили те, про що вони кажуть і про що висловлюються, а не вигадують собі якісь сенси: або кон'юнктурні, або в канві якоїсь основної мейнстримової політики. Наприклад, західної повістки.

Зараз Україна, мені здається, насправді буде задавати ці правила гри. Бо, на мою думку, не тільки нам зараз потрібна європейська культура і європейське мистецтво. Європі також потрібна Україна як абсолютно інший інтелектуальний, культурний капітал. Наша країна показала, що вона зараз собою являє. Тому почалось таке велике захоплення українською культурою. Європі теж це необхідно. Тобто тепер це буде симбіоз, взаємообмін. І після війни тим більше.

– Після Другої світової війни та Голокосту в мистецьких колах існувала дискусія на рахунок того, чи можливо взагалі творити після такої трагедії. Чи існує зараз подібна дискусія в Україні? Яка загалом цінність художника під час війни?

– Така дискусія, в принципі, є. І багато хто на цю тему акуратно вже висловлювався. Хоча творити після Голокосту і було неможливо, але все одно дуже багато було створено після нього. Бо художник в широкому розумінні (тобто також, наприклад, і режисер, і письменник) так побудований, що він все одно рефлексує.

Тому в таких карколомних історичних моментах, в яких ми зараз опинилися, все одно художник буде працювати, незважаючи ні на що. Можливо, просто дехто йде в якісь більш абстрактні речі. Мені взагалі здається, що під час і після цієї війни буде розквіт абстрактного мистецтва. Реальність настільки жахлива і настільки вбивча, що люди підуть в безпредметне мистецтво, бо предмет буде наразі здаватися взагалі якимось непереконливим. Звичайно, я не можу прогнозувати, але мені так здається, спостерігаючи за собою та своїми тенденціями.

eprasa.pl 80ced1e091

З приводу того, чи можна творити після Бучі, умовно кажучи, я, наприклад, довго абсолютно нічого не робив як художник. Це я зараз почав збиратись, приводити себе до норми і працювати. А тоді не знав навіщо це робити, був в такому розгубленому стані. Була помітна для мене перерва. Особливо, коли ти звик працювати кожен день і робити якісь речі, фіксувати свої ідеї. З моїх колег, з якими я спілкуюсь, багато хто також мав таку вимушену паузу.

Щодо цінності художника під час війни – вона в процесі осмислення. Бо, по-перше, багато речей треба проговорювати, називати речі своїми іменами. Це може зробити і художник, і письменник, і режисер. Деякі речі не названі. І вони настільки страшні, настільки жахливі, що їх треба називати. Для того, щоб з ними можна було працювати і опрацьовувати цю травму, яка, в принципі, у нас буде грандіозною за масштабами.

– У січні ви опублікували запис у мережі Фейсбук, де розповідали про власний досвід депресії та біполярно-афективного розладу. Розкажіть, будь ласка, про це детальніше для наших читачів.

– Перед Новим роком, десь місяці за два, я почав себе погано почувати. Не розумів, що зі мною сталось. І при чому це не тільки на моральному, але й на фізичному рівні. Це ніби якась бетонна плита, яка тебе притиснула і ти нічого не можеш робити. Також в мене пропали всі смаки, і я спочатку думав, що в мене ковід. Крім цього, втратив сон, почав відчувати постійну тривогу, яка перетворювалася на апатію. Зі мною відбувалися такі гойдалки. І мені порадили записатися на прийом до психотерапевта і психіатра, аби зрозуміти, що зі мною відбувається.

Я пройшов масу тестів і після розмови з лікарем мені поставили діагноз «клінічна депресія важкої стадії і біполярний розлад другого ступеню». Був дуже здивований цим діагнозом, бо не міг уявити, що таке може бути. Тоді розпочав лікування та відвідування психотерапевта. Вирішив після Нового року написати про це на фейсбуці, бо багато хто запитував, що зі мною та куди я пропав.

Я знав, що зараз є дуже багато людей, котрі почали страждати на депресію. Це така проблема, яка може статись з кожним, і потрібно робити все, щоб її дестигматизувати. В нашому суспільстві вона вже певною мірою дестигматизована, але все одно мені постійно трапляються якісь речі типу «може, йди там покопай лопатою», «займись спортом» і тому подібне. І я розумію, що багато людей цим страждають. У мене достатньо велика аудиторія людей, яка читає те, що я пишу. І я чесно розповів, що зі мною відбулось.

– Якою була реакція на вашу розповідь?

– Мені почали писати люди. Це були напевно тисячі повідомлень. Дуже велика кількість людей просили дати контакти лікаря та психотерапевта або запитували, яке мені прописали лікування. Це були люди, які або самі страждали від депресії, або хтось з їхніх рідних. Я зрозумів, що це серйозний шматок людського болю. Намагався спочатку всім відповідати, а потім, коли листів стало дуже багато, просто відповідав, що не можу просто так давати контакти лікарів без їхньої згоди. Ще дуже великою була категорія людей, яка ділилась своїм досвідом лікування депресії і біполярного розладу для того, щоб мене підтримати якимось чином.

Також багато людей просто дякували за цей пост, бо вони не знали, що з ними відбувається, а я зміг точно описати симптоми і дав інформацію куди йти, до кого звертатися і як з цим далі працювати та жити. Ці люди просто дякували, що пішли до лікарів після цього поста і припинили будувати якісь ілюзії на рахунок того, що воно саме мине. Я дуже вдячний, що вони поділились цією інформацією, і зрозумів, що не дарма написав про це.

Я також дуже шкодував, що раніше не розумів – що зі мною, і не звернувся на більш ранній стадії. Про це також писав, і люди тоді також скористалися цією порадою звернутися до лікаря.

– Тобто українці готові звертатися за допомогою у разі виникнення ментальних проблем, але не достатньо інформовані?

– Мені здається, що, по-перше, недостатньо інформовані. По-друге, ця тема не піднімається дуже широко. А в нас зараз буде гігантська проблема, бо будуть, в першу чергу, ветерани, котрі повернуться з ПТСР, депресією і різноманітними розладами. Вони повертаються з м'ясорубки і дуже змінюються, я вже це бачив. Їм треба допомагати і показувати, що допомога існує.

І тут слід пам'ятати, що наша армія зараз переважно складається з добровольців. Тобто, великий відсоток в ній тих, хто не вчився війні як професії. Це феноменальна річ в новітній історії Європи та світу, про яку далеко не всі знають закордоном. Зараз за свободу України та Європи воюють українські художники, музиканти, режисери, поети, історики, свідомі політики, для психіки яких навіть бачити ці реалії війни є великим випробуванням. Тим більше вони ніколи до того не брали в руки зброю. Тому травмованість багатьох є цілком передбачуваною, а їхню жертву вважаю героїзмом.

І проблеми будуть не лише у ветеранів, а й у так званих цивільних. Бо важко перебувати весь час під сиренами і бомбардуваннями, коли невідомо – прилетить тобі сьогодні чи не прилетить, чи загинуть твої близькі, які зараз на фронті, і тому подібне. Ти постійно живеш в цьому і тільки про це і думаєш, це постійний стрес. В нас буде дуже травмоване суспільство. І до цього треба бути готовими. ●

З розділу «Війна і антивійна»

eprasa.pl 80ced1e091

Дмитро ДЕСЯТЕРИК
Фото з архіву героя статті

Роман Любий: «Ми продовжуємо традиції українського поетичного кіно»

Український документаліст Роман Любий починав як хронікер Майдану в групі «Вавилон '13». Його короткометражки увійшли до альманахів «Сильніше, ніж зброя» та «Євромайдан. Чорновий монтаж», а повнометражний дебют War Note («Зошит війни», 2020), змонтований зі зйомок військовослужбовців у зоні АТО/ООС, визнаний однією з найкращих неігрових картин про україно-російське протистояння.
Світова прем'єра другого повнометражного фільму Романа «Залізні метелики» про катастрофу малайзійського «Боїнга 757» рейсу MH17, збитого на Донбасі російським «Буком» 17 липня 2014 року, відбулася в конкурсі World Cinema Documentary Competition кінофестивалю «Санденс» (США). Також картина взяла участь у секції Берлінського кінофестивалю «Панорама». Фільм знято за підтримки Державного агентства України з питань кіно.

Поема катастрофи MH17

У «Залізних метеликах» перед режисером стояло складне завдання: вибудувати цілісний сюжет з дуже різнорідного, фрагментованого і при цьому часто аж надто відомого матеріалу. Любий компонує фільми з архівних, так званих «віднайдених» зйомок, уникаючи прямих коментарів та інтерв'ю з героями. Обставини загибелі MH17 добре відомі в ЗМІ, але відео, які могли б бути цінними саме для такого типу кіно, існує обмаль.

Любий знаходить вихід, відступаючи від строго документальної форми. Головним прийомом, свого роду формотворчим цементом, який дозволяє усталити цілісність оповіді, стає метафора.

Це починається з перших же кадрів: група в костюмах біологічного захисту (наче з побоювань підхопити невиліковну інфекцію) знаходить у сховищі й тут же на місці переглядає бравурний радянський фільм про те, як влаштований «Бук». Там усе, як має бути: суворі чоловіки у формі перед моніторами, установка 9А310, ракета 9М38, «ціль уражено». Пізніше ці репліки минулого виринають у більш моторошних комбінаціях.

Озвучуючи за кадром перелік імен загиблих, Любий на потойбічному чорно-білому полі соняхів вишиковує чергу пасажирів на вже збитий літак.

В іншому біхромному моменті двоногі істоти в хакі з розмитими обличчями (так само сховані обличчя в окупантів і проросійських зрадників, які хвацько фотографувались на тлі решток літака в 2014-му) вдираються в будинок свідків катастрофи, танцюють з ними під пісню з іншого пропагандистського фільму, затикаючи їм роти.

Ми спостерігаємо, як у ангарі в Голландії в рамках розслідування реконструюють кабіну пілотів і частину фюзеляжу «Боїнга», і водночас через паралельний монтаж бачимо процес складання такого самого літака на заводі.

Звісно, тут є більш-менш відомі записи телефонних переговорів винуватців трагедії, зйомки падіння літака на мобільні зі зловтішними коментарями проросійських мешканців. У хід ідуть і комп'ютерна графіка, і телерепортажі з суду в Голландії. Ті самі «залізні метелики» – вражаючі елементи боєголовки ракети «Бука» – з'являються в анімації, коли ними грає дитина. Ще один прикінцевий анімований епізод наче намальований невмілими малечими руками – про живих голубів, що летіли в багажному відсіку. Режисер розсипає отакі непрямі згадки про дітей по всій історії, і кожний такий акцент чим далі, тим болісніший.

З кожним стилістичним поворотом Любий візуально наближає війну безпосередньо до нас. Аж до проклятих днів наприкінці лютого минулого року, до обрушеного мосту через Ірпінь.

Так, без закадрових коментарів і головного героя, перед нами постає трагедія MH17 – як одне зі злодіянь нелюдської сили, котру здатні зупинити тільки ми.

«Хочу взяти на себе місію говорити не про війну під час війни»

Роман Любий розповів «Нашому слову» про те, як він робив «Залізних метеликів», яким не має бути сучасне українське кіно, а також про свій новий анімаційний фільм (далі пряма мова героя статті).

– Я хотів надати якоїсь форми всьому цьому матеріалу, зібрати його. А паралельно думав, де і як використати фізичний театр і хореографію. Для мене це зручний метод, щоби щось сказати. Тому, що не треба шукати слів. Я вже знаю, що хочу сказати щодо того чи іншого феномену, і з хореографією це дуже просто. Танок про смерть, наприклад. Слова тут недостатні.

eprasa.pl 80ced1e091

Або візьмемо сцену з місцевими мешканцями, яким затикають роти. Це можна було б розказати декількома вирізками з допитів сепаратистів. Вони є в мережі. Полонені розповідають, як вони об'їжджали місцевих і намагалися їх вмовити, що то був нецивільний літак, а український військовий вантажний. Тобто йдеться про конкретну ситуацію, а разом з тим про тамтешній триб існування. Місцеві, бодай частина, розуміють, що таке «ЛНР» чи «ДНР», але все одно живуть у самоомані. Ось, розумієте, мені навіть складно це описати в розмові. Здається, що доступніше я можу виразити це жестами. В кожній хореографічній чи анімаційній сцені «Залізних метеликів» непрості концепції, а якщо я починаю їх розтлумачувати, вони втрачають сенс. Як сни.

На «Санденсі» були три українських фільми про війну: «Залізні метелики», «Клондайк» Марини Ер Горбач, «20 днів у Маріуполі» Мстислава Чернова. Там, до речі, унікальна українська спільнота. Нас із Черновим покликали на радіо, і так чомусь сталося, що я розповідав про те, наскільки важлива тема Маріуполя для українців, а Мстислав більше про MH17. Ці фільми відчуваються як шматочки одного пазлу, ми одне одного доповнюємо, теми перетинаються. Майже як трилогія.

Я зрозумів, що усі калькуляції і уявлення про мою аудиторію не відповідають дійсності. Бо наш перший показ на «Санденсі» був для професійної, кіноіндустріальної публіки й відбувався в найстарішому кінотеатрі. Але ці фахові глядачі на сеансі дуже дивно поводилися – хтось кудись ходив, частина жваво реагувала, коли треба було реагувати, але загалом якось незрозуміло. А наступні покази були в основному для місцевих. В залі була публіка віком понад 50 років, прості американці в капелюхах, і вони повідкладали свій попкорн на 15-й хвилині. Вони залишилися на розмови зі знімальною групою і навіть після: «Нічого собі! Так ви з України? І живете там? І повертаєтесь туди?!» Дуже, в саме серденько. Тож так, наша цільова авдиторія може бути зовсім не та, як ми собі уявляємо.

Окреме завдання «Залізних метеликів» – поділитися цією, як на мене, притаманною українцям поетичною формою мислення. Я показував пів року тому друзям-білорусам, що служать у батальйоні Кастуся Калиновського, «Білого птаха з чорною ознакою» Юрія Іллєнка. Сам передивився і думаю: «Який офігенний фільм. Чорт, а ми ж реально продовжуємо українське поетичне кіно!» Це просто те, як ми фільмуємо, незалежно від історичного періоду. Ми не те що свідомо продовжуємо школу, а так саме виходить.

Мене трохи парить, що всі, хто, наприклад, раніше знімав хіба що рекламу чи телешоу, кинулися робити документалки про війну. Це, звісно, дивно. Але я не знаю, яким має бути наше кіно зараз. Головне – аби все однаковим не було. Взагалі я переживаю, аби ми не виробляли кіно тільки про війну, щоб не застрягли в цій «балканізації». Хочу взяти на себе місію розмовляти не про війну під час війни. Хочу зняти мультик.

Мій задум анімаційної картини базується на збірці коротких оповідань «Нечиста сила» про українських демонів, написаній Василем Королівим (Старим) у 1920-х роках. Всі ці перекази він збирав по селах, а потім олітературив. В його світі люди дуже дивні створіння, яким не варто довіряти. Вони сліпі, глухі і нерозумні. Їх постійно треба витягати з халеп. Ця самокритична перспектива здається мені корисною.

Головний герой – журналіст, якому нечисті сили дають змогу пожити з ними і писати про них. У Короліва коротко сказано, що в 1920-х людство почало таке витворяти, що той журналіст вирішив і не повертатися до людей. На конгресі до кожного привида і сутності Вій приставляє наглядача – х'уху. Вони цікаві тим, що в них немає жодного призначення. У всіх є, а в них ні. І це мені здається цікавим. Якісь такі буддійські штуки.

Що ж до втілення, то це буде мішанина з усіх технік на світі: і покадрова анімація, і мальована, і маріонетки. Плюс до всього – демонології всі різні. Кожному личитиме своя техніка: Вовкулака, в якого є фізичне тіло з шерстю, буде лялькою, а Літавиця, котра не має конкретної фізичної подоби, буде мальована, напівпрозора. Є Мара, в якої немає навіть обрисів, вона наче як не існує, завжди прикидається чимось, мариться – для неї своя техніка. І це може бути хороший випадок міжнародної продукції. Сюжет починається зі світового конгресу нечистих сил на Лисій горі під Києвом. Нащо я сам малюватиму польського Чорта Борута? Знайду поляків, вони його зроблять. Ірландці намалюють ельфів. Всі зроблять своїх.

А після мультику я хотів би зняти фільм жахів. ●

© picture-alliance/dpa/Z. Dzhavakhadze

eprasa.pl 80ced1e091

ІСТОРІЯ

Юлія КАМІНСЬКА
Фото з Вікіпедії

Уроки Джеймса Мейса

Ця людина відіграла доленосну роль у пробудженні нашої національної свідомості та пам'яті. Навчила нас відрізняти правду від брехні, називати чорне – чорним, а біле – білим. Небагатьом українцям відомо ім'я Джеймса Мейса – американського історика, політолога, журналіста, який віддав своє серце Україні, присвятивши усе життя дослідженню болючої теми Голодомору 1932-33 років. Найважливіше те, що він розповів світові правду про Голодомор, яку владна верхівка, його країни зокрема, дипломатично замовчувала, щоб не псувати відносини зі сталінською монолітною імперією. Він змусив світ здригнутися від тієї жахливої правди про свідомо створений штучний голод з метою знищення української нації як такої. Працюючи в архівах з документами, Джеймс пропускав наш пекельний біль через своє вразливе серце, розуміючи, що він особисто має виконати цю важку і дуже копітку роботу, яку вважав своєю місією.

Сьогодні Україна та українці знову потерпають від злочинного терору імперії абсолютного зла, тож уроки Джеймса Мейса для нас важливі як ніколи. У світовій історії вистачає прикладів, коли представники одного народу борються за свободу інших. Нині цей факт набув світових масштабів, адже долею України переймаються практично усі країни цивілізованого світу, допомагаючи виборювати нашу незалежність.

Науковий шлях до українства

Американець індіанського походження Джеймс Ернест Мейс, предками якого були представники племені черокі, народився 18 лютого 1952 року в Оклахомі (США). Винятково вихована та обдарована людина, він з юнацьких років був, що називається, спраглим до знань. У 1973 році юнак здобув ступінь бакалавра історії в Університеті Оклахоми. Далі вступив до магістратури Мічиганського університету. Тут доля підготувала Джеймсу Мейсу зустріч із професором Романом Шпорлюком, який був науковим керівником кандидатської дисертації Джеймса. Пізніше він неодноразово згадував Мейса як одного з найталановитіших своїх учнів. Професор зацікавив молодого аспіранта українською історією та культурою. Сам Роман Шпорлюк прийшов у історичний та політологічний простір зі своєю монографією «Націоналізм і комунізм», проаналізувавши дві ідеології, які вийшли на кін історії у 20 столітті. У своїй дисертації Мейс порівняв ці дві ідеології, глибоко занурившись в історичний контекст тотального панування імперії зла. 1981 року Джеймс Мейс захистив дисертацію на тему «Національний комунізм у Радянській Україні 1919-1933 років» і здобув ступінь доктора філософії з історії. Того ж 1981 року професор Омелян Пріцяк, який очолював Український

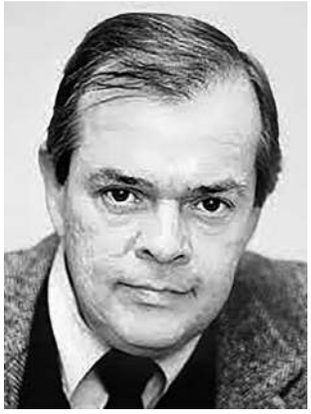

науковий інститут Гарвардського університету, запропонував Мейсові долучитися до масштабного проєкту дослідження Голодомору 1932-33 років, а саме – написання книги про голод. Автором був американський письменник-історик Роберт Конквест, а Джеймсові відводилася роль неупередженого вченого-пошуковця, перекладача україномовних джерел, який достеменно розібрався в усьому масиві документів і надав усі свої напрацювання авторові.

«Ваші мертві вибрали мене»

У читачів виникає запитання: чому американець, який не мав жодної приналежності до емігрантського українського середовища, так близько взяв до серця проблематику Голодомору і так активно перейнявся нею. На це запитання, що ставили йому багато разів, сам Мейс відповідав коротко: «Ваші мертві вибрали мене». Його народ також пройшов через своє пекло голодомору, через свою долину сліз... Власне, людина, яка глибоко відчувала горе свого народу, змогла зрозуміти горе інших.

1983 року, до 50-ї річниці Голодомору американська громада українців звернулася до органів влади з проханням створити комісію, яка б дослідила це страшне явище. Цей рух за правду виник саме на території Америки, а не України. Тож було організовано комісію Конгресу США з Голодомору, очолити яку випало Джеймсу Мейсу. Упродовж наступних років Мейс ретельно збирав матеріали, спілкувався з людьми, що вижили, зі свідками того пекельного періоду нашої історії. 1986 року вийшла книга Роберта Конквеста «Жнива скорботи», складена саме на основі матеріалів досліджень Джеймса Мейса. 1988 року було опубліковано висновок Комісії Конгресу з 19 пунктів, серед яких був ключовий: «Сталін і його оточення у 1932-33 роках здійснили геноцид щодо українців». До речі, термін «геноцид» як правове поняття запровадив 1953 року польський фахівець міжнародного права Рафал Лемкін, який займався дослідженням злочинів сталінського режиму стосовно євреїв. В Україні поняття «голодомор» вперше вжив видатний український поет Іван Драч на з'їзді письменників 1986 року. Отже, Джеймс Мейс на увесь світ заявив: «Це було не стихійне лихо, а мета політики уряду».

Переконати Америку, а з нею і весь Захід у тому, що трагедія 1932-1933 років була нічим іншим, як навмисним геноцидом українського народу, виявилося нелегким завданням, що розтяглося на багато років. Наполегливість і впевненість історика принесли йому повагу одних і недоброзичливість інших, а рідна Америка стала непривітною до Джеймса на тлі пом'якшення відносин з росією. Здавалося, зроблено велику для науки справу – відкрито невідомі сторінки української історії, та проблема саме й полягала у слові «української». Проросійськи налаштовані американські наукові кола робили свою справу. Натомість дипломати радянської України починають налагоджувати відносини з Мейсом.

eprasa.pl 80ced1e091

Київський період

Наприкінці 1989 року Мейс отримав від радянського посольства запрошення приїхати до України. 1990 року він приїхав до Києва. Принципово не розмовляв російською мовою, що тоді неабияк вразило його українських колег, комфортною для нього була українська. В Україні Джеймса Мейса зустріли як героя. А через три роки він назавжди пов'язав свою долю з Україною. На жаль, це «назавжди» виявилося дуже коротким, але ці роки вмістили і викладацьку, і наукову діяльність, і безліч публікацій. Поетеса, письменниця та журналістка Наталія Дзюбенко брала інтерв'ю у знаменитого американця, і запитань, очевидно, виявилося так багато, що для відповідей знадобилося життя… Вони одружилися, і Джеймс залишився у Києві.

Науковець казав, що історик має бути там, де віють вітри історії. «Україна – країна, де саме тут і зараз віють потужні вітри історії». З 1995 року до кінця життя Джеймс був професором політології Києво-Могилянської академії. З 1997 року працював у редакції газети «День», яка від самого початку мала за мету створення свідомого українського громадянського суспільства. Це був період плідної співпраці Джеймса з українськими колегами-журналістами, оскільки разом вони робили перші кроки до інтеграції України в інтелектуальний і культурний дискурс західного цивілізованого світу. Англомовний дайджест газети «День» був містком, через який українська думка потрапляла на європейські терени. Одна з найсильніших статей Мейса – «Повість про двох журналістів». У ній Джеймс розповів читачам про журналіста Гарета Джонса, який писав правду про Голодомор, і про Волтера Дюранті, який у своїх репортажах заперечував наявність голоду. Мейс і газета «День» ініціювали акцію, у якій кожен небайдужий читач міг відкликати Пулітцерівську премію, яку вручили брехливому журналісту Дюранті. «Не можна займатися історією Голокосту і не стати хоч би напівєвреєм, як не можна займатися історією Голодомору й не стати хоча б напівукраїнцем», – написав він якось у своїй колонці в газеті «День». Україна стала для нього другою Батьківщиною.

Джеймс Мейс відчував хід історії. Його пророцтва – це результат системного наукового аналізу. Він казав: «Жоден народ довго не витримає такого градусу корупції, клептократії та криміналу». Вважав, що ця ситуація – наслідок Голодомору. Він застосував визначення – постгеноцидна країна. За словами дружини Наталі Дзюбенко-Мейс, «це трагедія такого масштабу і такого накалу, що мимоволі наводить на думку про існування абсолютного зла, яке є в нашій свідомості і з тих часів опромінює нас сьогоднішніх». І хоча формально Україна була вже незалежною, Мейс чудово розумів, що нової країни немає, що незалежність отримала стара УРСР, зі старими заскорузлими структурами. Він дуже боявся «замилування з росією», оскільки бачив, що політичні еліти навіть не мають на меті робити життєздатною ідею української державності, а рухаються у бік захисту власних бізнес-інтересів і свого збагачення. Війну з росією Джеймс також передбачав, він передбачав окупацію України росією. Він наголошував: «Незалежність України – це незалежність її від росії передусім». Прямим текстом писав, що за першої ж можливості росія розіграє кримську карту.

Свіча пам'яті у вікні – об'єднавчий вогник мільйонів

Двадцять років тому 12 лютого 2003 року Джеймс Мейс виступив у Верховній Раді на слуханнях щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору. Свою коротку промову він закінчив такими словами: «Хочу подякувати і висловити у цьому парламенті свою заповітну мрію про встановлення пам'ятника жертвам Голодомору і щоб прості українці запалили цього дня у вікнах поминальні свічки». Відтак щороку останньої суботи листопада в Україні на державному рівні відзначають День пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій. І щороку цього дня українці запалюють свічку у вікні, щоб вшанувати пам'ять Джеймса на рівні з пам'яттю про тих, кому він присвятив своє життя. «Свічка у вікні» – під таким заголовком з'явилася колонка Мейса в газеті «День». Це була одна з останніх його колонок – заповіт усім нам.

2008 року з ініціативи головної редакторки газети «День» Лариси Івшиної було засновано премію ім. Джеймса Мейса. Це літературна премія «Громадянська позиція» у галузі публіцистики, яка присуджується авторам, що своїми творами сприяють утвердженню історичної пам'яті українського народу. Український публіцист, професор Петро Кралюк, один із лауреатів премії, так прокоментував роль діяльності Мейса в контексті української історії: «Це людина, яка прекрасно розуміла українські проблеми, яка, можливо, розуміла їх краще за деяких українців, що опинилися на вищих щаблях влади».

Джеймс Мейс залишив нам колосальний доробок – дослідницьку програму «Усна історія українського голоду 1932-1933 років». Водночас зібрані матеріали були видані в окремому тритомнику. Пізніше в 1990-х роках Джеймс Мейс подарував 200 годин аудіозаписів безцінних свідчень Парламентській бібліотеці. Ключем до розуміння величезного масиву зібраних науковцем матеріалів стала його книга-попередження, книга-передбачення «Україна – матеріалізація привидів». Це своєрідна інструкція з демонтажу старої схеми правління, без чого Україна не здатна вийти на рівень справжньої державності. На знак пам'яті Мейса коштом журналістів «Дня» було видано книгу «День і вічність Джеймса Мейса», до якої увійшли статті самого Джеймса та спогади про нього Юрія Шаповала, Катерини Ющенко, Євгена Сверстюка, Станіслава Кульчицького. Серед його книг і праць – «Ваші мертві вибрали мене», «Свіча пам'яті», опубліковано україномовне видання матеріалів у 4-х томах американської Комісії з вивчення Великого Голоду в Україні.

Він був вільною й благородною людиною, яка добре розуміла, що лише свобода й благородство, ставши головною складовою української душі, допоможуть нашому народові вийти з мороку постгеноцидності, постколоніальності та посттоталітарності. Доля відміряла йому лише 52 роки життя, 11 з яких він віддав Україні, і, зрештою, залишився в ній назавжди. Джеймс Мейс ще встиг побачити безліч свічок на Михайлівській площі та у вікнах українців останньої суботи листопада 2003-го. Але вже без нього через рік стояли на Помаранчевому Майдані його студенти-могилянці, друзі, колеги з «Дня» і просто люди, які його любили. Відійшов у вічність Джеймс Мейс 3 травня 2004 року, поховано його на Байковому цвинтарі у Києві. Меморіал пам'яті жертв Голодомору у Києві, відкритий 2008 року, який у народі називають свічкою, є найкращим пам'ятником Джеймсу Мейсу. ●

eprasa.pl 80ced1e091

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

ВО ІМЯ БОГА! ЗА НАШУ И ВАШУ СВОБОДУ!

Од выдвигненя того заклику на прапоры минуло юж немало часу, але нич а нич ся не встаріл. Мож повісти, же насправді чловече жытя колесом ся точыт, раз наша доля єст на верху, але о хвылю жытя може нас мішати з болотом або, што гірше, притискати до каміня. Вшытко залежыт од величыны колеса часу, як скоро меле чловечый жывот. Аджи Писмо Сьвяте бесідує, же на вшытко єст свій час, же єст час збераня каміня и час його розмітуваня. В заклику, выдвигненым до наголовка, розходит ся о метаня каменями, бракує му червеного креста Йоахымом Лелевельом вписаного на оригіналі, створеным в 1831 році. Такым прапором, з червеным крестом по середині и двомовным текстом (в польскій и російскій мові) по його боках, оддавано чест Декабристам, котры в 1825 хотіли освободити росию од царя (оригінал єст в Музею Польского Войска в Варшаві). Фраза сеса выписана была в другій мові за ради росиян, якы думали бы так як Декабристы. Полякы тым закликом бесідували росиянам, же борют ся з нима не лем за свою свободу, але и за іхню. На жаль, серед офіцерами російской армії Декабристів юж не было, важнішшых давно тому страчено, а решта на кошт царя «одпочывала» на Сибірі.

До гнеска заклик сес найбарже знаный єст головно серед Поляками, выписували го на прапорах, під котрыма бороли ся о свободу чужых народів. Польскый національный зрыв закінчыл ся різанином правобережной Варшавы, зато купета Поляків втекла з Польщы. Під час Весны Народів, адже в 1848 и 1849 році, Полякы были там, де місцеве населеня прібувало выбити ся на волю. Товды в цілій Західній Європі всядываль, де лем на барикадах ставляных простым народом ставала жменя Поляків, заклик сес выдвигано на прапоры. Для Поляків был то час великой борбы: ЗА НАШУ И ВАШУ СВОБОДУ! Знали, же тепер борют ся головні за свободу чужого народа, але барз часто з ворогом, котрый скорше свободу одобрал Полякам.

Полякы были всяди, з Галичыны найбільше іх пішло до Мадярской Народньой Армії. Не бракувало серед нима и так званых: *Gente Rutheni, natione Poloni* – гнеска повілибы-сме, же ополяченых Русинів-Українців. Мадяре в половині XIX століття выдвигли подібный заклик: *Свобода, Рівніст, Побратимство,* але не вшыткым так само лежал він на серци. Цінносты сесы загварантуваны были лем для Мадярів. За іхню свободу воювати могли вшыткы, але не вшыткым Мадярам подабало ся, же іхньом вызвольном борбом кєруют командиры іншой нациі. Не вшыткы ласкавым оком позерали на генерала Генрика Дембіньского, а пак на генерала Юзефа Бема, котры стояли на верху товдышнього Мадярского Здвигу. Мож повісти, же товдышні Мадяре думали так як деякы героі «Самых Своіх»: *Заклик, закликом, а справедливіст мусит быти по нашій стороні.*

Мадяре до гнеска так мают, же: *Свобода, Рівніст и Побратимство* загварантуваны сут лем для них. Орбанови не вадит, же співпрацює и помагат державі, котра в 1849 році выслала свою армію до здушыня Мадярского Народнього Здвигу. Ци справді не знал бы того, же 1849 ци 1956 рік може ся зас повторити? Барз правдоподібне єст, же кєд москаль того рока занял бы Украіну, то кремль в половині XXI століття зеленых своіх чловечків вышле до Буды и Пешта. Мадяре в себе прецін тіж мают Карпаторусинів, Маґочі о то задбал. Може Орбан рахує, же: *До трьох разы штука!* Не думам, жебы рахувал на то, же його велика Мадярия затримат руску навалу, Мадяре поводят ся так як малий псик, який добрі знає, же за ним стоіт ватаха псисків. Выходит на то, же Мадяре нич а нич не вчат ся з історії, Польща барз добрі знає, же лем на західных союзників не мож рахувати. Знаючый добрі рахувати, все головно рахує лем на себе. Но штож, Мадяре не лем гнеска стают по невластивій стороні, в 1939 році были разом з Гітлером, адже и з ссср яко його союзником, а в 1941 разом з Вермахтом вдарили на ссср.

Полякы бесідуют, же Поляк и Мадяр сут братанками, але по-мойому Мадяре все лем о собі думают. Мадярскє пониманя: *Свободы, Рівности, Побратимства* и побратимчой дружбы має хыбаль лем єднокєрунковий вектор, він в другу страну діє лем в нашых державах. Полякы заклик: *За Нашу и Вашу Свободу!* выдвигнули на *IV Концерті Нєподлеґлосьці*, урочысто зорганізуваным в Музею Варшавского Здвигу (11 листопада 2012 рока) и на Концерті Третьо-Майовым, зорганізуваным в Королівскым Замку в Варшаві (3 мая 2013 рока).

Польща и гнеска цілому сьвітови вказує, же насправді Поляк, як лем може, бє ся: *За Нашу и Вашу Свободу!* Гнеска сес заклик жыє в Польщы головні оборонном війном Украіны, не лем за то, же в лавах захыстників сут Полякы, гроджены на Украіні. З Польщы тіж немало іх приіхало, засиляют ряды парамедиків и медиків, ратуючых жытя оборонців, не бракує и такых, котры: *За Нашу и Вашу Свободу!* аджи оддают своє жытя. Сут частком украінской жывой панцирной шыбы великой оцеанариі, завдякы котрій з блиска можеме відіти, што натворили бестиі руского моря. Кєд така жыва шыба щільні опаше московскы болота, то час червеных мавзолеумів и «руского мира» скоро одыйде до історії, а радше до історичного аду, адже до безвыхідной руской оцеанариі.

Не по словах, а по ділах судити нас будут. ●

eprasa.pl 80ced1e091

Ганна Паска, «Лев Бачинський: творець соборності України». Торонто-Львів: Фундація Енциклопедії України, 2019. – 244 с.

Микола ДУПЛЯК

Дослідження про визначного українського політика

На видавничому ринку з'явилася цікава своїм змістом книжка авторства дослідниці Ганни Паски, яку бажаю рекомендувати тим читачам, що цікавляться минулим українського народу. Відомо ж бо, що, знаючи своє минуле, краще розуміємо своє сучасне. Йдеться про визначну людину в політичному й суспільному житті Галичини в перших тридцяти роках минулого століття – доктора Лева Бачинського (1872-1930), людини, яка наполегливо й віддано працювала для добра свого поневоленого народу, для майбутніх поколінь українців, а таких людей не можна забувати.

Авторка дослідила участь політика у передвиборчих кампаніях до найвищого законодавчого органу Австро-Угорської монархії (1907 і 1911 роки), з'ясувала зміст і напрям депутатської праці Лева Бачинського в австрійському парламенті (1907-1918 роки) й охарактеризувала роль політика у державотворчих процесах Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) – Західної Області Української Народної Республіки (ЗОУНР). Також вона розкрила його діяльність у структурі Міжпартійної ради (1921-1923 роки), напрями партійно-політичної праці в 1920-х роках та розглянула посольську діяльність Бачинського в 1928-1930 роках.

Прикметно, що видання адресоване українській молоді, студентству, науковцям, краєзнавцям, вчителям, усім, кому українська минувшина додає наснаги до суспільної праці у вивченні відомих і маловідомих постатей України.

Переломною віхою в житті Лева Бачинського було навчання у Коломийській гімназії. Тут під впливом наставників та колег-гімназистів почали формуватися його світогляд, політичні погляди та переконання. Майбутній політик брав активну участь у діяльності таємного студентського гуртка, учасники якого займалися пропагуванням соціалістичних ідей у суспільстві. Початок активної політичної діяльності д-ра Лева Бачинського починається із його вступом до лав першої української партії – Русько-української радикальної партії (РУРП). На початку XX ст. політик займав керівні посади в структурі Української радикальної партії (УРП) та брав участь у численних вічах і зібраннях. У ході Першої світової війни д-р Лев Бачинський увійшов до складу Головної української ради (ГУР), а 1915 року став заступником голови Загальної української ради (ЗУР) К. Левицького.

Ще на партійному з'їзді у Львові 1906 року Бачинського обрано керівником Української парламентської репрезентації (УПР). Він брав участь у партійних з'їздах та всенародних вічах, на яких не тільки розповідав про свою працю в Державній Раді, але й звертав увагу на численні правопорушення з боку польської влади. 1910 року д-р Лев Бачинський відкрив власну адвокатську канцелярію у Станіславові (тепер Івано-Франківськ), а вже наступного року його обрано головою товариства «Повітова Січ».

Під час загострення австро-російських відносин у 1912-1914 роках українські політичні партії Східної Галичини та Буковини визначилися щодо політичної орієнтації, яка полягала у підтримці Австро-Угорської монархії у війні проти російської імперії як найбільшого ворога України. Коли на початку Першої світової війни у Львові засновано міжпартійну Головну українську раду, до її складу увійшли й визначні радикали: Лев Бачинський, Микола Лагодинський, Михайло Павлик і Кирило Трильовський. ГУР оголосила свої політичні цілі, суть яких зводилася до орієнтації на країни Троїстого союзу та прагнення об'єднати українські землі Австро-Угорщини в єдину адміністративну одиницю на засадах національно-територіальної автономії. Одним із першочергових завдань ГУР був поділ Галичини на Східну (українську) і Західну (польську) частини.

До речі, під час підготовки до проведення виборів українці поділилися на два ворогуючі табори москвофільського та українофільського спрямування. Цей фактор у своїх цілях використовували поляки для тиску на український національний рух.

Про значний авторитет Лева Бачинського в галицькому суспільстві свідчила масова підтримка його кандидатури до австро-угорського парламенту. Як підтверджує тогочасна галицька преса, він був одним із найкращих промовців у Галичині. Під час виборів до австрійського парламенту був прихильником союзу всіх провідних національних партій з метою збільшення українського представництва в Державній Раді. Парламентська діяльність посла Лева Бачинського в австро-угорський період мала опозиційний характер до офіційної влади. Період його посольської діяльності характеризується активною боротьбою за створення українського університету у Львові.

У своїй автобіографії Бачинський так характеризував свій виступ з цього приводу в парламентській комісії у Відні: «Багато здоровля коштувала мені промова у військовій комісії під час дебатів над новим військовим законом, коли я говорив через цілу ніч без перерви. Ця промова примусила правительство видати письмо з приреченням заснування українського університету». Йдеться про 13-годинну промову Лева Бачинського у червні 1912 року. Основною метою його парламентської діяльності (1907-1918) було відстоювання національних і соціальних прав галичан.

18.

eprasa.pl 80ced1e091

Д-р Лев Бачинський відзначався активною участю в об'єднанні Західної України з Наддніпрянщиною та був одним з ініціаторів проголошення Акту Злуки ЗУНР і УНР. Це ж бо він розпочав церемонію промовою: «Світла Директоріє і Високий Уряде Української Народної Республіки! Власною нашою волею хочемо і бажаємо обновити національно-державну єдність нашого народу, що існувала за Володимира Великого та Ярослава Мудрого, а до якої стреміли наші гетьмани Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко та Іван Мазепа. Від сьогодні Західна Україна лучиться з Великою Україною в одно нероздільне тіло».

Після розпаду Австро-Угорської монархії та поразки українських національно-визвольних змагань періоду ЗУНР Східну Галичину приєднано до Польщі. Тодішня влада провадила політику асиміляції українського народу та інкорпорації «східних кресів» до складу Польської держави. Упродовж 1919-1929 років до Східної Галичини прибуло 77 тисяч польських військових осадників і цивільних колоністів, яким надано в користування багато української землі. Такий стан речей викликав незадоволення серед українського населення та галицького політикуму.

Важливу роль Лев Бачинський відіграв у вирішенні економічних проблем в ЗОУНР. Як керівник земельної комісії, він сприяв розробці закону аграрної реформи та його ухваленню. У 1921-1923 роках входив до складу Міжпартійної Ради, брав участь у міжпартійних з'їздах і конференціях. Політик негативно ставився до політики Другої Речі Посполитої, спрямованої на окупацію українських територій, і проголосив політику орієнтації на «власні сили» у боротьбі з окупаційним режимом.

Д-р Лев Бачинський був одним із найбільш відомих політичних діячів Східної Галичини міжвоєнного періоду. Був провідником УРП, а з 1926 року – Української соціалістично-радикальної партії (УСРП). Політик вимагав надання українцям демократичних прав і свобод, виступав за навчання у школах Галичини та Волині рідною мовою, боронив соціальні та національні інтереси українських селян і робітників.

Політик виступав за об'єднання всіх провідних західноукраїнських партій у спільному міжпартійному політичному блоці. Вимагав відновлення незалежності українських земель, пропагував політику самостійної боротьби з окупацією Східної Галичини та засуджував політику більшовиків на Наддніпрянщині. В історію увійшов як незламний борець за незалежність і соборність усіх українських земель. Лев Бачинський формував цілісну концепцію побудови майбутньої української держави та негативно ставився до будь-яких проявів іноземного втручання в її внутрішні справи.

Лев Бачинський помер 11 квітня 1930 року у санаторії міста Грімменштайн в Австрії. Його тлінні останки спочили на українській землі в Станіславові. В останню дорогу відомого земляка, оборонця і політика та пластуна провело понад 20 тисяч осіб.

14 липня 2017 року в рідному селі Серафинці Городенського району Івано-Франківської області відбулося урочисте відзначення 145-річчя від дня народження Лева Бачинського. Вдячні серафинці встановили йому погруддя і пам'ятний знак на місці садиби Бачинських.

До речі, у подружжя Лева і Наталії Бачинських було двоє дітей – Софія і Марко. Їхні внуки і правнуки сьогодні живуть далеко від рідної землі – в Америці й Канаді.

Цінну наукову публікацію про визначного українця доповнює і збагачує перелік умовних скорочень, список використаних джерел і подяка авторки багатьом людям й установам за сприяння у підготовці видання. У книжці є понад 60 світлин, 36 копій з листів і газетних статей та 6 кольорових мап. Тираж публікації не зазначений. Можна лише здогадуватись, що він невеликий. ●

ОГОЛОШЕННЯ

XXI Загальнопольський конкурс малюнків «Рідні землі дідусів моїми очима»

Роботи просимо виконувати у форматі А3.

Прохання: не кладіть на малюнки пластилін та гострі елементи, які можуть знищити дитячі праці в транспорті. Братимуться до уваги тільки індивідуальні роботи.

Позаду малюнка треба зазначити: ● ім'я і прізвище дитини ● вік автора, клас і школу ● адресу і номер телефону.
Професійне журі оцінюватиме роботи у таких категоріях виконавців:
1) діти дошкільного віку (до 6 років), 2) школярі у віці 7-9 років (початкова школа), 3) школярі 10-12 років, 4) школярі 13-15 років.

Найкращі роботи будуть нагороджені та експоновані під час 48-го Фестивалю українських дитячих ансамблів – Кошалін 2023.

Малюнки не повертаємо!

Роботи просимо надсилати **до 15 травня 2023 року** на адресу:
Związek Ukraińców w Polsce, Zarząd Oddziału w Koszalinie, ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin.
тел.: 94 /342-64-70, 884-994-009 zup_koszalin@wp.pl

Управа відділу ОУП у Кошаліні

eprasa.pl 80ced1e091

Щиро вітаємо отця Марка Сосницького!

Дорогий Отче,
з нагоди Вашого дня народження, іменин і 25-ліття Вашої роботи серед нас,
бажаємо Вам міцного здоров'я, щастя, Божої благодаті. Нехай Господь Бог благословляє Вас,
а Пречиста Богородиця охороняє своїм омофором на многії та благії літа.

Парафіяни зі Сьвідвина

Марії Шлянті на прощання

Маріє

Вербові нудзи берегові шепочуть у Гладишові,
снігом прибілені луки.
Ще зима і весни не видно,
А Ти відходиш на Небесні землі,
Гладишівську спокійну рідню.

Маріє

Ціле Твоє життя кричало за волю України.
Всі Твої молитви, прохання до Бога.
Твоє серце кричало, дай волю Україні.
А там, серед вибухів, іде воля.
Ідуть лицарі волі,
Розчеревлять москальських варварів!
І в Україні буде Бог, і буде воля!

Іди, Маріє

На сонячні береги Попових Верхів,
За Вірхню і Ясюнку, до Небесной ватри в Ждині.
Сядьте під нудзями й березами,
З Гладишовянами й Лосянами,
І чекайте щасливі на нас.
Україна заран буде вільна.
Потім і ми прийдеме до Вас.

До побачення,
Маріє.
До позарани.
Вічная Тобі пам'ять.

Олександр Маслей

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!
У зв'язку зі скороченням замовлення газети компанією Ruch, відтепер не можна купувати газету напряму у кіосках Ruch, а лише самостійно оформити передплату онлайн на сайті **prenumerata.ruch.com.pl**.
Також ви можете передплатити газету «Наше слово» в редакції за телефоном: 22 677-88-10 (відділ передплати та реклами) або в мережі кіосків Kolporter.

Повідомляємо також, що наступний номер газети «Наше слово» вийде об'єднаним і збільшеного розміру (НС №18-19 за 7-14 травня 2023 року). Очікуйте газету 14 травня.

Редакція «Нашого слова»

XLVIII ФЕСТИВАЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ДИТЯЧИХ АНСАМБЛІВ КОШАЛІН 2023

відбудеться 10-11 червня 2023 року (субота, неділя) в Балтійському драматичному театрі у Кошаліні на Театральній площі 1 (Plac Teatralny 1)

Зголошення про участь ансамблів просимо пересилати листом **до 15 травня ц.р.** на адресу:
Związek Ukraińców w Polsce, Zarząd Oddziału w Koszalinie,
ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin
тел.: 94 /342-64-70, 884-994-009 zup_koszalin@wp.pl
У заяві слід подати: ● назву ансамблю ● місцевість ● ім'я та прізвище керівника, а також його електронну адресу і телефон ● тему, заголовок, час тривання програми (субота – не довше 15 хв.; неділя – 10 хв.) ● кількість виконавців та опікунів (1 на 15 дітей) ● кількість мікрофонів тощо.

Управа відділу ОУП у Кошаліні

Zadanie dofinansowano ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
Zadanie publiczne jest współfinansowane ze środków Gminy Miasta Koszalina
Zadanie publiczne jest współfinansowane z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **prenumerata i reklama** – tel./fax 22 677-88-10, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: zastępca redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **prenumerata, reklama** – Łesia Korostatewycz. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów). **Wydawca:** Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 2100 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.: Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH" pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7^{00} – 17^{00}.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl 80ced1e091

Хто такі українці з Польщі?
Яка їхня історія і доля?
Яка їхня ідентичність
та що її формувало в період
Польської Народної Республіки
і формує досі?
Які виклики ставить перед
ними нинішня політична
ситуація в Польщі?
Який їхній внесок у розбудову
демократичної Польщі?
Зрештою, що для них Україна?

Книга «Сплетення. Розмови про українців із Польщі з Петром Тимою» несе відповіді на ці та багато інших запитань.
«Книжка створена з турботи про те, щоб, відповідно до близького мені етосу, який сповідував Яцек Куронь, після 1989 року українки та українці з Польщі сприймалися і визнавались як повноправні громадянки та громадяни, а їхні драматичні історії від II Речі Посполитої, ПНР та III Речі Посполитої, до того, як вона була також частиною польської історії», – каже Іза Хруслінська, авторка книги.

Ціна 1 примірника з висилкою поштою **50,00 зл.**

Замовлення просимо надсилати на адресу ТОВ «Тирса»:

TYRSA Sp. zo.o.ul. Kościeliska 7,
03-614 Warszawa
email: **tyrsa@hot.pl** тел. **+48 |22| 679 95 47**

або вплачуючи рівновартість кількості замовлених примірників на банківський рахунок:

TYRSA Sp. z o.o., Warszawa
Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029

чи поштовим переказом, з позначенням, скільки примірників замовляється.

eprasa.pl 80ced1e091